

TORHILD SLÄTTO

KENningarINN – LYKILLINN AÐ GÆÐUM Í FJARKENNSLU

Á vorönn 2008 tók ég þátt í alþjóðlegu netnámskeiði um fjarkennslu. Sem framkvæmdastjóri fjarkennslusamtaka langaði mig til að fræðast um hvernig það er að sinna kennslu á netinu. Í hópnum voru 20 fullorðnir einstaklingar hvaðanæva að úr heiminum og okkur var ætlað að vinna saman á netinu. Námskeiðið var byggt á samvinnu. Fyrstu tvær umferðirnar gengu hægt, aðeins örfá innlegg og innihaldið var enn fátæklegra. Við tróðum marvaðann og héldum okkur á floti en það var allt og sumt. Kennarinn hvatti okkur til dáða, hrósaði okkur og kom með stöku hugmynd eða rök. Við fengum ný verkefni og ábyrgðinni á viðburðum og efni í hópvinnum var skipt á milli okkar. Þá gerðist eitthvað, virknin færðist í aukana. Innihaldið í innleggjunum jókst, þeim fjölgaði og ástundunin var góð. Námsferlið tók stökk og ferðin jókst í sífellu fram að prófi. Hvað henti okkur eiginlega? Jú, við tókum þátt í námskeiði þar sem gæðin voru mikil, skipulag var þaulhugað og gott, námsaðföng og verkefni voru til fyrirmyndar og kennarinn fær.

HVAÐ ERU GÆÐI Í KENNSLU?

Algeng skilgreining á hugtakinu *gæði* er „það sem hæfir tilganginum“. Hvað kennslu varðar veitir það okkur ábendingu um að við verðum að huga nánar að hvað „hæfir“ til þess að örva nám, koma námsferlinu af stað, til þess að námsmenn nái settum markmiðum. Það er vandkvæðum bundið að gefa nákvæma eða hentuga skilgreiningu á *gæðum kennslu*. Norska stofnunin um gæði menntunar (NOKUT), sem hefur verið falið eftirlit með gæðum í kennslu í æðri menntastofnunum og fagskólum, vinnur ekki samkvæmt einhverri ákveðinni skilgreiningu heldur byggir vinnu sína á skilgreindum viðmiðum sem að mati NOKUT hafa bein áhrif á gæðin.

Það er með öðrum orðum ekki auðvelt að útskýra hvað felst í gæðum í kennslu. Gæði farsíma eða tölvu er hægt að ákvarða út frá ákveðnum skilgreiningum. Í kennslu og námi er ekki alveg jafnauðvelt að ákvarða skilgreiningarnar. Hins vegar er unnt að setja fram skilgreiningar – eða markmið varðandi *árangurinn af námi*. Dæmi um þess konar markmið er að einstaklingur x, sem hefur lokið námskeiði í spænsku, á að geta tekið þátt í samtali um hversdagslega hluti á spænsku.

NÁMSMAÐURINN HEFUR ÁHRIF Á GÆÐIN

Í kennslu beinast gæðin síðast en ekki síst að *námsmanninum*, stúdentnum, nemandanum eða þátttakandanum í námskeiðinu. Mismunandi þátttakendur geta haft mismunandi forgangsroð og skilning á hvað felst í góðri kennslu.

En þrátt fyrir að námskeiðslýsingar, námsaðföng og kennsla séu góð getur hugsast að þátttakandinn leggi ekkert af mörkum til þess að læra. Þá er hætt við að árangur námsins verði slægur. Gæði kennslu eru sem sagt annars konar en gæði vöru og annarrar þjónustu að því leyti að þau fara ekki aðeins eftir framlagi „framleiðandans“ þess sem lætur hana í té heldur einnig að stórum hluta einnig eftir framlagi námsmannsins sjálfs og því sem hann leggur til málanna. Enn fremur geta samnemendur haft áhrif á gæðin eins og lýst var í innangi greinarinnar. Virkir og hæfir samnemendur geta lagt sitt af mörkum bæði faglega og einnig virkað hvetjandi.

Þannig er brýnt að gæði ríki á öllum stigum til þess að árangur náms verði góður:

Gæði í þróun námskeiðs + **gæði kennslu** + gæði námsaðfanga + gæði í framlagi nemenda = góður námsárangur = gæði

Torhild Slåtto

GÆÐI FJARKENNSLU

Eru gæði menntunar, sem fer fram í gegnum fjarkennslu, á einhvern hátt öðruvísi eða meiri en gæði í kennslu almennt? Auk alls þess sem einkennir gæði menntunar – óháð kennslufyrirkomulagi er líklegt að fjarkennsla krefjist meiri stuðnings

eða annars konar stuðnings og ráðgjafar en kennsla sem fer fram augliti til auglitis. Þetta grundvallast á því að í fjarkennslu eru nemandi og kennari oftast aðskildir. Fjarnemann skortir einnig það öryggi sem venjulegir nemar njóta af samveru við aðra. Þess vegna er faglegur stuðningur og hvatning kennarans og upplýsingagjöf fræðsluaðilans afgerandi þættir í gæðum fjarkennslu.

KENNARINN/LEIÐBEINANDINN MIKILVÆGASTUR

Í fjölda kannana (meðal annars í fjarkennslu NKI) hafa net-/fjarnemar verið spurðir að því hvað þeim finnst mikilvægast til þess að ná góðum árangri. Svar meirihluta nema er samhljóma: Stuðningur kennara og athugasemdir frá honum eru í fyrsta sæti. Tækifæri til þess að spyrja kennarann er einnig mikilvægt.

Því þarf að veita kennslu kennarans eða leiðbeinandans sérstaka athygli – og merkja með rauðu – í umræðum um gæði fjarkennslu:

Gæði í framvindu + **gæði kennslu** + gæði námsaðfanga + gæði í framlagi námsmanna = góður námsárangur = gæði

Sumir vísindamenn hafa skipt gæðasviðinu niður í smærri einingar, eins og til dæmis Ulf-Daniel Ehlers við Háskólann í Duisburg. Hann hefur sett fram sjö gæðakröfur á sjö sviðum gæða. Í hans rannsóknum eru einnig lagðar sérstakar áherslur á stuðning leiðbeinenda, tvíhliða samskipti og gagnvirkni á milli kennara og námsmanna. Enn fremur telja námsmenn að samvinna og samskipti, tækni og notendaviðmót séu mikilvægir þættir í gæðum fjarkennslu.

SKÝRAR KRÖFUR UM GÆÐI Í NORSKRI FJARKENNSLU

Norskir aðilar, sem sinna fjarkennslu, hafa komið á skipulagi með vottun. Til þess að hljóta vottun frá opinberum aðilum verður að uppfylla fjölmargar kröfur og það er brýnt að fræðsluaðilar skuldbindi sig til þess að uppfylla ákveðin

viðmið fyrir fjarkennslu. Viðmiðin eru unnin af Norsku samtökunum fyrir fjarkennslu og sveigjanlegt nám (NFF) og þau hlutu viðurkenningu norska þekkingarráðuneytisins í fyrsta skipti árið 1993. Síðan hafa þau verið yfirfarin og endurskoðuð nokkrum sinnum.

Viðmiðunum er skipt í fjögur megingæðasvið:

1. Fjarkennslustofnunin, kröfur og skilyrði
2. Námsþróun
3. Upplýsingar og ráðgjöf
4. Námsframvinda

Sýn um gæði

Gæðanefnd NFF hefur lagt fram eftirfarandi sýn fyrir gæðastarf í fjarkennslu:

NFF ber að stefna að því að tryggja gæði í námsframboði aðildarsamtakanna í samfélagi í stöðugri þróun. Markmiðið er að tilboðin séu sveigjanleg og aðgengileg almenningi, virk, eftir tíðaranda og hæf til símenntunar.

Norsk skilgreining á fjarkennslu, staðfest í norskum lögum um fullorðinsfræðslu:

Með fjarkennslu er átt við kennslu sem fer fram með fjarskiptatækni þar sem kennari og nemandi eru aðskildir í rúmi og/eða tíma. Tæknileg aðstoð er nýtt til þess að miðla námsefni og koma á raunverulegum tvíhliða samskiptum sem styðja námsferlið.

SÆNSKT LÍKAN YFIR GÆÐAMAT

Skýrsla um gæði í fjarkennslu (Rapport 2008:11 R), sem gefin var út af Högskoleverket í Svíþjóð, styðst við tíu gæðasvið (E-lärande er notað nánast til jafns við fjarkennslu):

1. Efni og námsaðföng
2. Skipulag og námsumhverfi á netinu
3. Samskipti, samvinna og gagnvirkni
4. Nemendamat
5. Sveigjanleiki og aðlögun
6. Stuðningur (fyrir nemendur og starfsmenn)
7. Færni og reynsla starfsmanna

8. Framtíðarsýn og stjórnun
9. Skipting aðfanga
10. Heildaryfirsýn og yfirsýn yfir ferli

EVROPSKT GÆÐASTARF

Evrópska stofnunin, EFQUEL, sem NFF á aðild að, vinnur að því að efla gæði fjarkennslu. Í júní síðastliðnum stóð EFQUEL fyrir ráðstefnu með meginþema: *Gæði og nýsköpun í námi*. Fremur óvenjuleg samsetning tveggja „stórra“ hugtaka sem hvort fyrir sig spannar mismunandi skilgreiningar og tilvísanir. Rektor opna háskólans í Lissabon, Universidade Aberta, Carlos Reis, sagði í ræðu sinni:

Hægt er að hugsa um gæði sem „ástand“, þ.e. það sem við höfum nú þegar náð fram. En það er einnig hægt að hugsa um gæði sem „ferli“ þar sem stöðugt er unnið að endurbótum.

UM HÖFUNDINN

Torhild Slåtto er framkvæmdastjóri Samtaka um fjarkennslu og sveigjanlegt nám í Noregi (Norsk forbund for fjernundervisning og fleksibel utdanning, NFF).

ABSTRACT

As with teaching in general, it is difficult to define quality in distance teaching. In Norway accreditation of distance teaching has been organised by those in charge of this form of education. Numerous demands have to be met in order to receive accreditation, and it is important for educational bodies to commit themselves to meeting certain criteria for distance teaching. These criteria were defined by NFF, the Norwegian association for distance teaching and flexible studies, and were approved by the Norwegian Ministry of Education and Research for the first time in 1993. Since then they have been revised and updated several times. NFF is a member of the EFQUEL, a European institution for promoting quality in distance teaching.